

**KÉTNYELVŰ REMEKMŰVEK
SZERKESZTI HALÁSZ GÁBOR
III**

JEAN DE LA FONTAINE

FABLES CHOISIES

**TEXTE FRANÇAISE
ET
TRADUCTION HONGROISE
PAR
MIKLÓS RADNÓTI**

SOCIÉTÉ FRANKLIN BUDAPEST

JEAN DE LA FONTAINE
VÁLOGATOTT MESÉK

RADNÓTI MIKLÓS
FORDÍTÁSA

FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-67-5 (online)
MEK-13820

TARTALOM

BEVEZETÉS

JEAN DE LA FONTAINE VÁLOGATOTT MESÉK

LE PATRE ET LE LION
LE LION ET LE CHASSEUR
A PÁSZTOR ÉS AZ OROSZLÁN
AZ OROSZLÁN ÉS A VADÁSZ

LE COQ ET LE RENARD
A KAKAS ÉS A RÓKA

LE RAT DE VILLE ET LE RAT DES CHAMPS
A VÁROSI ÉS A MEZEI PATKÁNY

LES OREILLES DU LIÈVRE
A NYÚL FÜLE

LE CERF ET LA VIGNE
A SZARVAS ÉS A SZŐLŐ

L'OISEAU BLESSÉ D'UNE FLÈCHE
A NYÍLSEBZETTE MADÁR

LA MONTAGNE QUI ACCOUCHE
A VAJÚDÓ HEGYSÉG

LE SERPENT ET LA LIME
A KÍGYÓ ÉS A RÁSPOLY

LE GEAI PARÉ DES PLUMES DU PAON
A PÁVATOLLAKKAL ÉKESKEDŐ SZAJKÓ

LA GRENOUILLE QUI SE VEUT FAIRE AUSSI GROSSE QUE LE BOEUF
A FELFUVALKODOTT BÉKA

LE MULET SE VANTANT DE SA GÉNÉALOGIE
A SZÁRMAZÁSÁVAL KÉRKEDŐ ÖSZVÉR

LES DEUX TAUREAUX ET UNE GRENOUILLE
A KÉT BIKA MEG A BÉKA

LE RENARD AYANT LA QUEUE COUPÉE
A LEVÁGOTT FARKÚ RÓKA

LE LOUP ET LA CICOGNE
A FARKAS ÉS A GÓLYA

LE LION ET LE RAT
LA COLOMBE ET LA FOURMI
AZ OROSZLÁN ÉS A PATKÁNY
A GALAMB MEG A HANGYA

LE PETIT POISSON ET LE PÊCHEUR
A KIS HAL ÉS A HALÁSZ

LE LOUP ET LE CHIEN MAIGRE
A FARKAS ÉS A SOVÁNY KUTYA

LE SATYRE ET LE PASSANT
A SZATÍR ÉS A VÁNDOR

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

A Párisból Versailles felé vezető út mentén egy udvaronc ül. A reggel arra futó kocsik utasai felismerik a fa tövében tűnődő férfit s visszanéznek rá. La Fontaine, - mondják mosolyogva. Egész nap lassú eső szemerkél, hűvös szél fú, de este a visszatérő, Páris felé kocsizók még ott találják, el sem mozdult reggel óta. Bőrig ázott, megszáradt a szélben, újra megázott, észre sem vette. «Nyájas kevélység nélkül való, szelíd ember volt, - írja róla első magyarítója, Péczeli József, a XVIII. század végén,- sőt hasonló az olyan egygyügyü gyermekhez, akiben nincsen álnokság.» - Ahogy észre se vette az esőt és a szelet az útmenti fa alatt üldögélő férfi, azt sem vette észre, hogy megházasodott, azt se, hogy fia született. Csak arra figyelt, ami érdekelte. A «nagy században», XIV. Lajos századában él és szabad ember mégis. Tűnődik és verset ír.

*

De a felületes megfigyelő szemében kéregető és hízeglő udvaronc is, életmódjában ezt a szerepet játssza, - mert nem szereti a kényelmetlenséget. S úgy játssza, hogy még a látszatért sem hoz áldozatot. Valójában pedig önmagához szigorú művész, egyike kora legnagyobb lázadóinak. Alázatos? A világi kapcsolatoktól függetlenül élő és önmagát teljesen megvalósító ember alázata ez a világgal szemben. Az udvart festi ő is, akár La Bruyère. De nem botránkozik meg, nem bírál és nem mond ítéletet sem. Nem bíró ő, hogy ítéljen. Nem akarja megjavítani a világot, nem rózza meg az embereket. Ábrázol. És elnéző mosollyal, vagy gyöngédséggel teli szórakozik közben. Harmincnyolcéves korában kezd írni, «de nem ölte ő magát a költészettel sem». Legalább is kortársai így vélekednek róla. Sokszor hetekig, hónapokig semmit sem csinál, csak *él*. De sokszor meg hetekig, hónapokig *dolgozik* egy versszakon. Mert érdekli, mert fontos neki. Megtalálták egyik meséjének első vázlatát s kiderült, hogy a könyvben megjelent kész mesébe az első vázlatból csak két sor került át. A művel szemben valóban alázatos volt, valóban *szolga* volt. De az udvar dolgait, mondhatnánk az «élet» dolgait megveti, kineveti az egész fontoskodást. Tiszteletlenül beszél mindenféle hatalmasságról. S hogy ezt büntetlenül megtehesse, műfajt és formát teremt magának. Lát-szatra szolga, de lélekben szabad ember. «Molière, La Bruyère és Boileau, - írja kissé talán igazságtalanul Taine, - az uralkodót megkímélték, hogy annál jobban gúnyolhassák a többi. La Fontaine a királyt is kineveti.»

*

S milyen szabad ember nemcsak lélekben, *testben* is. Életrajzírói megemlítik, hogy barátai kissé vállveregetően «jó fiúnak» hívják, tanácsokkal látják el, útbaigazítják, fegyelmezik, nevelik, - de elintézik ügyes-bajos dolgait is. S ez a fontos. Ez az utóbbi megéri neki, hogy gyerekek tartsák. A «bonhomme» valójában anarchista. Ha únja a társaságot, fölkel és sétálni indul. Meghívják ebédre, ebéd után érkezik. Ez még napjainkban is súlyos vétség, nem a La Fontaine századában. De néki *szabad* volt. Elérte azt, hogy «nem vették komolyan.» Miért késett így el? - kérdik tőle. Egy hangya temetésén volt, - feleli - követte a kertben a menetet, a gyászoló családot visszakísérte a bolyig és megszerkesztette a sírfeliratot.

Huszonhatéves, mikor megházasítják és a «vizek és erdők felügyelőjének» (maître des eaux et forêts) nevezik ki. A csodálatos nevű hivatalt apjától öröklí, de nem nagyon buzgálkodik benne. A fizetést felveszi és Párisból ügyel fel az erdőkre és vizekre. A házasságát pedig lassacskán egészen egyszerűen elfelejti. «A házasságot sohasem vette komolyan, sem a magáét, sem a másét.» S íme egy évszázaddal később még Péczeli, a komáromi református prédikátor is elnézi neki. «Nem született a házassági életre, - írja róla, - de mégis meghá-

zasodott, feleségül vévén Herikárd Máriát, aki jeles ábrázatú és eleven elméjű személy volt, mellyel mind férje, mind mások előtt kedvességet talált... Fontain noha szerette azért őtet, de mégis Párisban a Tudósoknak seregében kívánván lakni, s nem szenvedhetvén szabadságának legkisebb részben való megcsönkulását is, amely a Házassági életben csaknem elkerülhetetlen; többnyire külön lakott tőle.» - Péczeli megbocsát, megbocsátottak neki kortársai is. Barátja, François de Maucroix így ír Naplójában róla: «A legőszintébb, legtisztább lélek volt, akit valaha ismertem; álnokság nem volt benne, nem hiszem, hogy egyszer is hazudott volna életében.»

Fiát más neveli. Mikor társaságban évtizedek múltán találkozik vele, meg sem ismeri. Nagyon rokonszenves, - feleli mintegy mentegetőzve, mikor figyelmeztetik. Barátjai hosszas unszolására egyszer meglátogatja feleségét is. Château-Thierrybe utazik. A szolgálólány persze nem ismeri. A Madame itthon van? - kérdi. - A Madame vecsernyén van, - feleli a lány. Köszön és elmegy. Egyik barátjánál megvacsorázik, ott alszik, jól érzi magát, egy napot még ott tölt, eszik, iszik, beszélget s harmadnap reggel a forduló postakocsival visszatér Párisba. Az izgatott kérdezősködőknek sajnálkozva elmeséli, hogy feleségét nem is láthatta, vecsernyén volt, mikor nála járt.

Ha egyik pártfogója meghal, összeszedi holmiját s másikhoz költözik. S szabad ember módjára él azoknál is. Ma úgy mondanánk: nem voltak «gátlásai».

*

Gátlástalanul és minden rokonszenvtől vagy ellenszenvtől mentesen látta a világot is, olyan-nak látta, - amilyen. Persze, igaza van Rousseau-nak és Lamartine-nak, nem gyerek kezébe való, ha úgy olvassuk, vagy úgy olvastatjuk vele, mint moralistát. De La Fontaine költő volt, nem moralista. S a franciák ma már az iskolában is költőként olvastatják s úgy is magyarázzák.

Erkölcös tanulságok a La Fontaine-mesék tanulságai? Szabad vizsgálódásra nevelő tanulságok. Tehát erkölcsösek is. A mesékben emberi állatok szerepelnek, ahogy a társadalomban állati emberek. S ne gondoljuk mindezt rossz értelemben. És ugyanakkor a farkas, - farkas, és a róka, - róka, *igazándi* róka, tökéletes, s épp ezért emberi róka is, - udvaronc, mondjuk.

«A francia polgári életszemlélet, az egészséges és okos, a mindent-firtató, de mégis lojális középszer első nagy megfogalmazója;» - így szerepel a nemrégiben megjelent kitűnő magyarul francia antológiában. «Gyakorlati morál, minden emelkedettség nélkül» - írja Meséiről a francia irodalom egyik kiváló magyar ismerője, majd: «a tücsök és a hangya történetében igenis felháborít a hangya józan önzése, a polgár ridegsége, a költő-tücsökkel szemben.» Imé La Fontaine, mint a hangyák barátja. De az-e? A közhit szerint az. Egyik barátom viszont «A tücskök barátja» címen tartott előadást róla. A tücskök barátja volna hát? Egyiké sem. Nem *hangyapárti* és nem *tücsökpárti*. «Un indépendant», - egy francia irodalomtörténész ezt jegyzi a róla szóló fejezet fölé. Független szellem és szemlélődő, szabadlélek. Meséinek egyik francia iskolai kiadása megemlíti és bemutatásra ajánl egy hanglemezt. A tücsök és a hangya című La Fontaine-mesét Georges Berr, a Comédie-Française művésze kétféle felfogásban szavalja a hanglemezen. A lemez egyik oldalán a tücsök rokonszenves, a másikon a hangya.

*

Remekmű mindig akkor keletkezik, ha valamely nagy tehetség megtalálja a tehetségének leginkább megfelelő műfajt és tárgyat. - Riedl pompás meghatározására legtöbb olvasónk bizonyára emlékszik iskolai tanulmányaiból. Ez persze semmit se von le értékéből és igazságából. S La Fontaine Állatmeséinél gondolnunk kell rá. Húsz esztendeig gyakorol, rondeau-t és dizaine-t írogat, ballade-ot, párosrímű, pontos metszetű alexandrint, míg visszatalál a gall forráshoz, míg kedvenc olvasmányai Rabelais, Marot és Marguerite de Navarre lesznek, - míg

fölszabadul. Húsz esztendeig írt szabályos és tegyük mindjárt hozzá, többnyire jelentéktelen költeményeket, míg szabálytalan és szabad mer lenni. Két évtizedig figyel és próbálgatja magában a röpülést, míg végre felröpül. Ez a látszatra szórakozott ember, ez a bonhomme, fegyelmezettebb és szorgalmasabb ujjgyakorlataiban a legmakacsabb pianistánál is. Éber megfigyelő és éber alkotó. Meséinek szelleme a Roman de Renard és a Fableau-k szellemével rokon s ehhez a szellemhez gallos formát és gall hangot teremt magának.

*

Visszatalál a gall forráshoz... A franciák a legfranciább költőjüknek tartják. A modern La Fontaine-szemlélet alapja nagyrészt máig is Taine 1853-ban megjelent kitűnő könyve, a *La Fontaine et ses Fables*. (Olvasható magyarul is Geöcze Sarolta nagyon szép fordításában, Franklin, 1909.) Ezek a mesék a mi hőskölteményünk; a franciáknak nincs is más, - írja Taine - a mi Homerosunk La Fontaine. Egyetemes, mint Homeros: Isten, ember, állat, tájék, az örök természet és korának társadalma, - könyvében minden benne van. Hangja természetes, mint Homerosé, mindenki megérti. Szavai mindennapi szavaink, sőt háztartási és kocsmai szók; de benne vannak udvari és szalonkifejezéseink is. Gyermekünk kívülről tudja La Fontaine meséit, mint hajdan az athéni gyermek Homeroszt; ők nem értik meg minden részét, mélységét nem fogják fel, valamint nem értették meg Homerosukat az athéni gyermekek sem. De megkapja őket az egész s főképp maga a mese. Kisgyermeknek való mesék ezek, miként az Ilias és az Odyssea nagy dajkamesék. És La Fontaine hőskölteménye igazán gallos. Fel van aprózva száz apró felvonásra, melyek vígak, gúnyosak, könnyedek s finom elméknek valók, amilyen az ország népe. A tanúságot húsz sorból megértik, száz versszakból nem értenék meg. Hosszadalmas részletekre nincs szükségük, abba beleúnnának... Költőink közt az egyetlen La Fontaine gyönyörködtet bennünket izlésünk szerinti verssel, amely mindig változatos, mindig új. Hosszú meg rövid; s a kettő között húszféle rím is: kettős, kereszteződő, halmozott, függőben hagyott; olykor ünnepies, mint valami himnusz, máskor bohó, mint valami dalocska. Ritmusa épp oly változatos, mint járásunk... E rövidre fogott taine-i kivonat a francia La Fontaine kép. «Bizonyos, hogy itt is van valami nemzeti, amit az idegen nem méltányol eléggé...» - tűnődik Babits La Fontaine-nel kapcsolatban az Európai irodalom történetében. Bizonyos, hogy van. De főként a szemléletben van a hiba, az, hogy *meséket*, állatmeséket ír, az zavarja meg az idegen olvasót; ha úgy szemléli mint *költőt*, mindent megért.

*

Mert csodálatos költő. Öntudatos és merész. A *hogyanra* büszke, a *mit* semmiség. Mindegy, honnan való. Aesopus vagy Phaedrus, egyremegy. És a támadó Lessing épp a lafontainei vers szépségeit nem vette észre, a vers titokzatos és elbűvölő tagoltságát, zenéjét, érzékletességét, a verssorok hang-, szín-, és mozdulatérzetekkel teljes gazdagságát. Lessing megállapítja, hogy az igazi mese tömör, tárgyilagos, világos, mentes minden kitérő leírástól, céltudatosan a haec fabula docet felé törekvő. Igaz is, La Fontaine meséi ilyenek. De Lessing az aesopusi meséket vette mintaképnek s ez a baj. A Maximos Planudes által a XIV. század elején közzétett aesopusi mesék gyűjteménye nem más, mint stílusgyakorlati témák antológiája, a tanítványokra várt, hogy kibővítsék, stilisztikailag feldolgozzák, *formát* adjanak a *tartalmi kivonatoknak*. E kivonatok tárgyilagosságáért és egyszerűségéért lelkesedett Lessing. La Fontaine pontosan tudta, hogy a *formát adás* a lényeg. Ő, aki Aesopustól, Phaedrustól s még tíz mástól *kölcsönöz*, megírja a Pávatollakkal ékeskedő szajkó-t a tolvaj írókról és a Pásztor és az oroszlán bevezető sorait, mert tudja, hogy az «itt-ott egyes vonás, ha mégis az enyém», a költői művészet lényege.

*

Könnyed és természetes, szigorú és ravasz művész. Költő, aki ért az állatok nyelvén, rejtelmes kapcsolatban él a zajokkal és illatokkal, fákkal, hüllőkkel és hegyekkel. Maître des eaux et forêts, mint minden igazi költő, ha elhanyagolta is, «mint hivatalt». És formát teremt magának, mint minden igazi költő. Megbontja az alexandrint, nem tiszteli a *szent* sormetszetet, a forma és a mondanivaló tökéletesen összefonódik. Figyeljük meg akármelyik mesében, hogy a látszólag szabadon elhelyezett rímek milyen pompás összhangban vannak a történés egyes mozzanataival, milyen szigorú művészi elgondolás szerint kapcsolják össze a versszakokat, vagy tagolják a történetet. Ez a szabadon kezelt, századában szinte forradalmi forma tele van megkötöttségekkel, a váltakozó hosszúságú sorok nemcsak a mondanivalóval hangzanak össze, hanem önmagukban is zenei, mondhatnánk képi konstrukciók. Ha a tömörségről ír, a sor hirtelen megrövidül és szinte feszül a szélesmenetű alexandrinok között, s mikor a kakas beszél, az apró verssorokban *látjuk* a kukorékolás grafikonját A kakas és a róka című meséjében. S ahogyan a második apró sor vége felcsap, - *halljuk* a kakast. Persze a fordító arra törekedett, hogy a magyar versben is hallani lehessen (e-é-e-í). La Fontaine-t eddig talán minden fordítója mint *meseíró*t és nem mint *költő*t fordította. Visszaadták a mesét, amit különben La Fontaine is kölcsönzött csupán s a forma gyakran: ahogy ép kijött. Igényes és kiváló műfordító is megnyújtotta az imént elemzett «kukorékoló» sorokat, észre sem véve, miről van szó. Ennek magyarázatát az imént említettük: ha La Fontaine-t, mint *költő*t fordítják, ez nem történik meg, de a *meseíró* fordításánál észre sem veszik. A róka és a holló című közismert meséjének (e kis gyűjteményben nem szerepel) egyik sorára már Rousseau felhívta a figyelmet. Magyarul Eckhardt Sándor elemzi pompásan ezt a sort, megvilágítva, hogy milyen plasztikusan dramatizálja La Fontaine a holló csőréből kihullott sajt esését:

Il ouvre un large bec; laisse tomber sa proie.

«A francia verssor zárt alkotó cezurája, melyet az öblös *u* és egy szájtató *a* hang előz meg, a záró *k* üres zörgése pontosan fotografálja a fontos mozzanatot, majd a sor második felének rohanó esése a sajt lepottyanását; a zuhanást a tompa színezetű magánhangzók sora festi alá.» - A mesének több magyar fordítása van, de a sor az általam ismert fordítások egyikében sem alexandrin...

Talán az imént említett okon túl ez a fordítói gyakorlat is megmagyaráz valamit abból, hogy franciául nem olvasó közönségünk miért nem méltányolja eléggé La Fontaine költői nagyságát.

1943. augusztus.

Radnóti Miklós

**JEAN DE LA FONTAINE
VÁLOGATOTT MESÉK**

LE PATRE ET LE LION
LE LION ET LE CHASSEUR

*Les fables ne sont pas ce qu'elles semblent être;
Le plus simple animal nous y tient lieu de maître.
Une morale nue apporte de l'ennui:
Le conte fait passer le précepte avec lui.
En ces sortes de feinte il faut instruire et plaire,
Et conter pour conter me semble peu d'affaire.
C'est par cette raison qu'égayant leur esprit,
Nombre de gens fameux en ce genre ont écrit.
Tous ont fui l'ornement et le trop d'étendue:
On ne voit point chez eux de parole perdue.
Phèdre étoit si succinct qu'aucuns l'en ont blâmé;
Ésope en moins de mots s'est encore exprimé.
Mais sur tous certain Grec renchérit, et se pique
D'une élégance laconique;
Il renferme toujours son conte en quatre vers:
Bien ou mal, je le laisse à juger aux experts.
Voyons-le avec Ésope en un sujet semblable:
L'un amène un chasseur, l'autre un pâtre, en sa fable
J'ai suivi leur projet quant à l'événement,
Y cousant en chemin quelque trait seulement.
Voici comme à peu près Ésope le raconte:*

*Un Pâtre, à ses brebis trouvant quelque méconte,
Voulut à toute force attraper le larron.
Il s'en va près d'un antre, et tend à l'environ
Des lacs à prendre loups, soupçonnant cette engeance.
«Avant que partir de ces lieux,
Si tu fais, disoit-il, ô monarque des Dieux,
Que le drôle à ces lacs se prenne en ma présence,
Et que je goûte ce plaisir,
Parmi vingt veaux je veux choisir
Le plus gras, et t'en faire offrande.»*

*A ces mots, sort de l'antre un Lion grand et fort;
Le Pâtre se tapit, et dit, à demi mort:
«Que l'homme ne sait guère, hélas! ce qu'il demande!
Pour trouver le larron qui détruit mon troupeau
Et le voir en ces lacs pris avant que je parte,
O monarque des Dieux, t'ai promis un veau:
Je te promets un boeuf si tu fais qu'il s'écarte.»*

*C'est ainsi que l'a dit le principal auteur:
Passons à son imitateur.*

*Un fanfaron, amateur de la chasse,
Venant de perdre un chien de bonne race,
Qu'il soupçonnoit dans le corps d'un Lion,
Vit un berger: «Enseigne-moi, de grâce,
De mon voleur, lui dit-il, la maison,*

Que de ce pas je me fasse raison.»
Le Berger dit: «C'est vers cette montagne.
En lui payant de tribut un mouton
Par chaque mois, j'erre dans la campagne
Comme il me plaît, et je suis en repos.»
Dans le moment qu'ils tenoient ces propos,
Le Lion sort, et vient d'un pas agile.
Le fanfaron aussitôt d'esquiver:
«O Jupiter, montre-moi quelque asile,
S'écria-t-il, qui me puisse sauver!»

La vraie épreuve de courage
N'est que dans le danger que l'on touche du doigt:
Tel le cherchoit, dit-il, qui, changeant de langage,
S'enfuit aussitôt qu'il le voit.

A PÁSZTOR ÉS AZ OROSLÁN AZ OROSLÁN ÉS A VADÁSZ

A mese nemcsak az, amit mutat a látszat,
mert benne oktatónk lesz minden egyes állat.
S unalmas a morál, ha durva, meztelen,
meddő az ily mese, virágot nem terem.
S az önmagáért írt mesét is bölcsen vedd el,
tanít, de tetszik is együtt ki ebbe mester.
Ezért művelte így, e kettős ingerért
a műfajt annyi nagy költő mikor mesélt.
Egyik sem terjengős, nem raknak cifra éket,
kerülnek henye szót, fölösleges igéket.
Phaedrus oly szófukar, hogy intik érte már,
s Aesopus szűkszavubb még nála is talán;
de túltesz egy görög e kettőn is, fölényes
tömörségére ritka kényes,
történetét mindíg négy sorban írja meg,
bírálják el hogyan, kik ehhez értenek.
Aesopusszal közös tárgyat nem vet meg ő se,
az pásztort emleget, ennek vadász a hőse.
A történet hiven végig követtem én,
itt-ott egy-egy vonás, ha mégis az enyém.
Imé körülbelül Aesopus így meséli:

Egy pásztor látja, hogy birkája fogy s nem érti,
ki lophat tőle így, s miképen fogja el.
Hegy-völgyet átkutat, jár-kele, barlangra lel,
úgy véli farkasé, hát vermet ás azonnal.
«Ha meglesz, - szól, agyonverem,
ó, add meg istenek ura csak azt nekem,
hogy essék törbe most, míg itt vagyok, a tolvaj,
s feláldozom, ez lesz a tét:
hús borjamból ezért tiéd
a legszebb, legkövérebb állat.»

S oroslán bú elő e szókra válaszul.
A pásztor meglapúl s félholtra válva szól:
«Nem tudja jaj! sosem, az ember mit kíváncsi!
Azt kértem, jöjjön ím a nyájrabló elém,
majd megfogom a gazt, hisz várja vermem itt lenni,
ó, istenek ura! borjat ígértem én:
egy ökröt kapsz, ha most rögvest tovább megy innen»!

Az első szerző lám így adta ezt elő,
nézzük, mit mond a követő:

Egy szájhős, - nagy vadász is, - nem találja
kedvenc ebét, eltűnt egy falkutyája,
s gyanítja, hogy oroslán konca lett;
pásztorra lel s kiált: «Az Ég Urára,
kiirtom, esküszöm! mondd hol lehet,

utat mutass, mely hozzá elvezet!»
«A sziklák közt lakik, - felelt a pásztor,
tőlem havonta kap zsákmány helyett
adóba egy gidát s így én e tájon
békén bolyongok és legeltetek.»
S e percben, - még a párbeszéd pereg,
sietve jó az említett oroszlán.
S a szájhős már sikong szégyentelen:
«Ó, Juppiter, segíts! elbúhatok tán
míg nem késő s megmentem életem!»

A bátorságra nincsen próba
jobb, mint a hirtelen, bőrt horzsoló veszély:
a szóban hős, akit így fognak vallatóra,
lapít ilyenkor s mást beszél.

LE COQ ET LE RENARD

*Sur la branche d'un arbre étoit en sentinelle
Un vieux Coq adroit et matois.
«Frère, dit un Renard, adoncissant sa voix,
Nous ne sommes plus en querelle:
Paix générale cette fois.
Je viens te l'annoncer; descends, que je t'embrasse.
Ne me retarde point, de grâce;
Je dois faire aujourd'hui vingt postes sans manquer.
Les tiens et toi pouvez vaquer,
Sans nulle crainte, à vos affaires;
Nous vous y servirons en frères.
Faites-en les feux dès ce soir,
Et cependant viens recevoir
Le baiser d'amour fraternelle.
Ami, reprit le Coq, je ne pouvois jamais
Apprendre une plus douce et meilleure nouvelle
Que celle
De cette paix;
Et ce m'est une double joie
De la tenir de toi. Je vois deux Lévriers,
Qui, je m'assure, sont courriers
Que pour ce sujet on envoie:
Ils vont vite, et seront dans un moment à nous.
Je descends: nous pourrons nous entre-baiser tous.
- Adieu, dit le Renard, ma traite est longue à faire:
Nous nous réjouirons du succès de l'affaire
Une autre fois.» Le galand aussitôt
Tire ses grègues, gagne au haut,
Mal content de son stratagème.
Et notre vieux Coq en soi-même
Se mit à rire de sa peur;
Car c'est double plaisir de tromper le trompeur.*

A KAKAS ÉS A RÓKA

Pislogva örködött szokott helyén, egy ágon,
a vén kakas, furfangos és merész.
Megáll egy róka lenn. A hangja mint a méz.
«Kitört a béke, - szól, barátom,
harcunk emléke ködbe vész.
Hirnök vagyok, repülj karomba s add a szádat,
siess, ne várasd cimborádat,
negyven mérföldem van e hírrel hátra még.
Dolgozhat a baromfinép,
segíti majd, mikor szemelget
testvéreként a róka-nemzet.
Örömtűz ég, keblemre hát,
repülj le, csókom száll reád,
testvéri két karom kitárva.»
«Barátom, - szól a vén kakas, szivemre ír
minden szavad s hunyó napomnak éke, drága
virága
e békehír.
S e hírre pompás ráadás,
az hogy te jössz vele. De ott fut két agár,
ki biztos szintén tudja már
s tudatni jó ezt, nem vitás;
már itt ügetnek, ó mily gyors kengyelfutók;
leszállok én is, várj! négyesben szép a csók.»
«Nem várhatok, futok, későre jár az óra,
csókolj meg máskor, - szól riadtan most a róka,
majd eljövök.» - S a hízalgő szalad,
fák közt búvik, cserjék alatt,
s dühöng. Dugába dőlt a terve.
A vén kakas meg ül merengve
s kacag egy halkán kaccanót;
mert kettős élvezet megcsalni a csalót.

LE RAT DE VILLE ET LE RAT DES CHAMPS

*Autrefois le Rat de ville
Invita le Rat des champs,
D'une façon fort civile,
A des reliefs d'ortolans.*

*Sur un tapis de Turquie
Le couvert se trouva mis.
Je laisse à penser la vie
Que firent ces deux amis.*

*Le régal fut fort honnête:
Rien ne manquoit au festin;
Mais quelqu'un troubla la fête
Pendant qu'ils étoient en train.*

*A la porte de la salle
Ils entendirent du bruit:
Le Rat de ville détale;
Son camarade le suit.*

*Le bruit cesse, on se retire:
Rats en campagne aussitôt;
Et le citadin de dire:
«Achevons tout notre rôl.*

*- C'est assez, dit le rustique;
Demain vous viendrez chez moi.
Ce n'est pas que je me pique
De tous vos festins de roi;*

*Mais rien ne vient m'interrompre:
Je mange tout à loisir.
Adieu donc. Fi du plaisir
Que la crainte fieut corrompre!»*

A VÁROSI ÉS A MEZEI PATKÁNY

A városi patkány egyszer
meghívta a mezeit,
s jó, polgári ételekkel
úri tálakat terít.

Fínom perzsaszőnyegen volt
minden, mit nagy konyha ad;
bő, vidám bendőtömés folyt,
jól evett a két barát.

A lakoma nem ért véget,
még kínálást hallani,
mikor a szép ünnepséget
megzavarta valami.

Zaj hallatszik s innen-onnan
gyanus léptek neszei,
a városi patkány surran
s követi a mezei.

Ujra csend lett, visszatérnek
mindketten a résen át;
s szól a gazda a vendégnek;
«Itt a hús, folytassa hát!

- Elég volt, - felelt a másik,
holnap én hívom meg Önt.
Úri koszt nem lesz rogyásig,
de nagyúri lesz a csönd;

semmi sem rémít a réten,
úgy eszünk. Nem élvezet,
hogyha jódolgunk felett
rettegés lapúl sötétben!»

LES OREILLES DU LIÈVRE

*Un animal cornu blessa de quelques coups
Le Lion, qui plein de courroux,
Pour ne plus tomber en la peine,
Bannit des lieux de son domaine
Toute bête portant des cornes à son front.
Chèvres, Béliers, Taureaux aussitôt délogèrent;
Daims et Cerfs de climat changèrent:
Chacun à s'en aller fut prompt.
Un Lièvre, apercevant l'ombre de ses oreilles,
Craignit que quelque inquisiteur
N'allât interpréter à cornes leur longueur,
Ne les soutînt en tout à des cornes pareilles.
«Adieu, voisin Grillon, dit-il, je pars d'ici:
Mes oreilles enfin seroient cornes aussi;
Et quand je les aurois plus courtes qu'une autruche,
Je craindrois même encor.» Le Grillon repartit:
«Cornes cela? Vous me prenez pour cruche;
Ce sont oreilles que Dieu fit.
- On les fera passer pour cornes,
Dit l'animal craintif, et cornes de licornes.
J'aurai beau protester; mon dire et mes raisons
Iront aux Petites-Maisons.»*

A NYÚL FÜLE

Az oroszlánon mély sebet bökött egy hős
nagyszarvu állat s most a bőszt
király dühöng és büntetésül
számúzi országából végül
a szarvat hordozó, bús állatok sorát.
Kos, kecske, birka, juh, mind árad a határnak,
hazát cserél az őz s a dämvad
elhagyja gyorsan otthonát.
Egy nyúl, meglátva nagy fülének hosszú árnyát,
félt, hogy néhány hóhérlegény
szarvnak kiáltja ki fülét s a sok kemény
döfös szarvaknak is majd benne véli párját.
«Ég áldja hát tücsök szomszéd, én költözöm,
a végén még szarvvá lesz két fülem, - s köszön,
s ha kisebb volna, mint a struccé, - gyöngé lélek,
én félnék akkor is!» - «Még tán agancsa lesz, -
szól a tücsök, - ne tartson Ön hülyének,
két istenadta fül csak ez!»
«Szarvnak minősítik, hiába!
hírhedt egyszarvunak néznek majd, - szól a gyáva
és tiltakozhatom, az érv bármily remek:
sóhivatalba küldenek.

LE CERF ET LA VIGNE

*Un Cerf, à la faveur d'une vigne fort haute,
Et telle qu'on en voit en de certains climats,
S'étant mis à couvert et sauvé du trépas,
Les veneurs, pour ce coup, croyoient leurs chiens en faute;
Ils les rappellent donc. Le Cerf, hors de danger,
Broute sa bienfaitrice: ingratitude extrême!
On l'entend, on retourne, on le fait déloger:
 Il vient mourir en ce lieu même.
«J'ai mérité, dit-il, ce juste châtiment:
Profitez-en, ingrats.» Il tombe en ce momen
La meute en fait curée: il lui fut inutile
De pleurer aux veneurs à sa mort arrivés
Vraie image de ceux qui profanent l'asile
 Qui les a conservés.*

A SZARVAS ÉS A SZŐLŐ

Egy szarvas fut s magas szőlőtövek közé jut,
nem minden tájon nő szőlő így szépre fel, -
az üldözött vad ott jó búvóhelyre lel.

Úgy véli a vadász, a falka rossz nyomon fut,
hát visszakozz-t fuvat. A szarvas még remeg,
de máris lombot tép. Legel: ez ám a hála!
Meghallják. S újra fel! Fut. Űzi a sereg.

Majd visszatér, halálra válva.

«Megérdemeltem, szól, - ezért lakolni kell:
hálátlanság, okulj!» Lerogy s végsőt lehell.
Elpusztul a kopók vicsorgató körében,
s a jókor érkező sok gyors vadász között.

Ki menedékhelyét rombolta hálaképen, -
volt már így üldözött.

L'OISEAU BLESSÉ D'UNE FLÈCHE

*Mortellement atteint d'une flèche empennée,
Un Oiseau déplorait sa triste destinée,
Et disoit, en souffrant un surcroît de douleur:
«Faut-il contribuer à son propre malheur!
Cruels humains! vous tirez de nos ailes
De quoi faire voler ces machines mortelles.
Mais ne vous moquez point, engeance sans pitié:
Souvent il vous arrive un sort comtne le nôtre.
Des enfants de Japet toujours une moitié
Fournira des armes à l'autre.*

A NYÍLSEBZETTE MADÁR

Egy tollas nyíl ütött sebet a kis madáron,
lehull s miközben szép szemét halálos álom
fátylazza, csapdos és vergődve felkiált:

«S még én segítem így röpködni a halált!

Szörny emberek! a tollunkból kitéptek,
hogy jobban szálljanak e gyilkos, karcsu gépek.

De irgalmatlan faj, csak el ne bizd magad,
akár miénk, olyan lesz sorsod, oly kegyetlen,
Japét vad gyermeke mindig fegyvervasat

kovácsol majd testvére ellen!»

LA MONTAGNE QUI ACCOUCHE

*Une Montagne en mal d'enfant
Jetoit une clameur si haute,
Que chacun, au bruit accourant,
Crut qu'elle accoucherait sans faute
D'une cité plus grosse que Paris:
Elle accoucha d'une Souris.*

*Quand je songe à cette fable,
Dont le récit est menteur
Et le sens est véritable,
Je me figure un auteur
Qui dit: «Je chanterai la guerre
Que firent les Titans au maître du tonnerre.»
C'est promettre beaucoup: mais qu'en sort-il souvent?
Du vent.*

A VAJÚDÓ HEGYSÉG

Egy hegy vajúdott és olyant,
olyan fájdalmasat sikoltott,
hogy mindenki felérohant,
hivén, méhében várost hordott
s Párisnál is nagyobbát szülhetett:
s a hegység szült egy egeret.

Látom e mesén merengvén:
képzelgés, - de a sorok
értelmét kibontja elmém
s egy költőre gondolok,
ki szól: «Megpendült íme lantom,
s titánok harca dúl, égzengés zeng a lanton.»
Nagy szó; de többnyire mit szül ily képzelet?
Szelet.

LE SERPENT ET LA LIME

*On conte qu'un Serpent, voisin d'un Horloger
(C'étoit pour l'Horloger un mauvais voisinage),
Entra dans sa boutique, et cherchant à manger,*

*N'y rencontra pour tout potage
Qu'une Lime d'acier, qu'il se mit à ronger.
Cette Lime lui dit, sans se mettre en colère:*

*«Pauvre ignorant! et que prétends-tu faire?
Tu te prends à plus dur que toi.
Petit Serpent à tête folle,
Plutôt que d'emporter de moi
Seulement le quart d'une obole,
Tu te romprois toutes les dents.
Je ne crains que celles du temps.»*

*Ceci s'adresse à vous, esprits du dernier ordre
Qui, n'étant bons à rien, cherchez sur tout à mordre.*

*Vous vous tourmentez vainement.
Croyez-vous que vos dents impriment leurs outrages
Sur tant de beaux ouvrages?
Ils sont pour vous d'airain, d'acier, de diamant.*

A KÍGYÓ ÉS A RÁSPOLY

Egy kígyó hajdan egy órás szomszédja volt,
(e szomszédságnak nem nagyon örült az órás);
a kígyó jött, dehát étket nem rejt e bolt,
nem is akadt harapható más,
csupán egy ráspolyt lelt, azt marta s mérge forrt.
S a ráspoly így beszél, - s szelíd, mikor az támad:
«Mondd, mit csinálsz, szegény hóbortos állat?
Keményet marsz, reménytelen!
Bolondos kígyó, kis tudatlan,
hát azt hiszed, hogy bírsz velem?
Míg rólam egy szilánk se pattan,
minden fogad kicsorbul énbelém.
Csak az idő fogától félek én!»

Ez néktek szól ma itt, silány, alantas lelkek,
ti semmire se jók, kik mégis marni mertek, -
hiába minden mérgetek!
Hát árthattok ti, bár fogaitok kívásnak
oly sok szép alkotásnak?
Martok, de bronz, acél s gyémánt a műremek.

LE GEAI PARÉ DES PLUMES DU PAON

*Un Paon muoit: un Geai prit son plumage;
Puis après se l'accomoda;
Puis parmi d'autres Paons tout fier se panada,
Croyant être un beau personnage.
Quelqu'un le reconnut: il se vit bafoué,
Berné, sifflé, moqué, joué,
Et par Messieurs les Paons plumé d'étrange sorte;
Même vers ses pareils s'étant réfugié,
Il fut par eux mis à la porte.*

*Il est assez de geais à deux pieds comme lui,
Qui se parent souvent des dépouilles d'autrui,
Et que l'on nomme plagiaires.
Je m'en tais, et ne veux leur causer nul ennui:
Ce ne sont pas là mes affaires.*

A PÁVATOLLAKKAL ÉKESKEDŐ SZAJKÓ

Vedlett egy páva; Szajkónk észrevette
s kihullt tollába öltözött;
hetykén páváskodott a pávanép között
s farkát kacéran illegette.

De rajtakapták és kitört a víg vihar,
kacaj keringett, fütty, zsivaj,
a páva-úrfiak szép tollait letépték
s kiverte otthon is a kis rátarti faj, -
a póruljárt nekik se érték.

Ily jómadár akad írók közt is, kimondom,
ki pávatollal él, másét szajkózza folyton
s ha lopni kell, csöppet se kényes.
De jobb ha hallgatok, az ily madár veszélyes,
s nekem bizony ma más a dolgom.

**LA GRENOUILLE QUI SE VEUT FAIRE
AUSSI GROSSE QUE LE BOEUF**

*Une Grenouille vit un Boeuf
Qui lui sembla de belle taille.
Elle, qui n'étoit pas grosse en tout comme un oeuf,
Envieuse, s'étend, et s'enfle, et se travaille,
Pour égaler l'animal en grosseur,
Disant: «Regardez bien, ma soeur;
Est-ce assez? dites-moi; n'y suis-je point encore?
- Nenni. - M'y voici donc? - Point du tout. - M'y voilà?
- Vous n'en approchez point.» La chétive pécure
S'enfla si bien qu'elle creva.*

*Le monde est plein de gens qui ne sont pas plus sages:
Tout bourgeois veut bâtir comme les grands seigneurs,
Tout petit prince a des ambassadeurs,
Tout marquis veut avoir des pages.*

A FELFUVALKODOTT BÉKA

Egy ökröt lát a béka s szép,
nagy testét írigyen csodálja.
És ő, ki csak kicsi, egy tyúktojásnyi ép,
jól felfuvalkodik, dagad, feszül a hája,
 hogyan oly ökörnyi nagy legyen. «Tudom, -
 szól, - most se kell sok, nézd hugom,
elég-e mondd? no még! s most nézd, elég-e kérlek?
- Még nem. - Hát most talán? - Most sem. – Hát nincs szemed?
- Meg sem közelited.» S a pöttömtestű féreg
 addig dagad, míg szétreped.

Sok ilyen ostoba teremtt itt zűrzavart:
a kispolgár kastélyt építtet, mint a herceg,
 kis herceg nagykövettel henceg
 s a márkai apródot szalajt.

LE MULET SE VANTANT DE SA GÉNÉALOGIE

*Le Mulet d'un prélat se piquoit de noblesse,
Et ne parloit incessamment
Que de sa mère la Jument,
Dont il contoît mainte prouesse:
Elle avoit fait ceci, puis avoit été là.
Son fils prétendoit pour cela
Qu'on le dût mettre dans l'histoire.
Il eût cru s'abaisser servant un médecin.
Étant devenu vieux, on le mit au moulin:
Son père l'Ane alors lui revint en mémoire.*

*Quand le malheur ne seroit bon
Qu'à mettre un sot à la raison,
Toujours seroit-ce à juste cause
Qu'on le dit bon à quelque chose.*

A SZÁRMAZÁSÁVAL KÉRKEDŐ ÖSZVÉR

Prelátusnál szolgált egy öszvér s hetyke góggel
egész nap anyjáról beszélt:
hogyan kanca volt, hogy hősen élt,
s rokonként dús előkelőkkel,
járt itt, meg ott, amott. Helyesnek vélte hát:
írják be így anyák fiát
a hon dicső történetébe.

Majd orvos vette meg. Hogy méltatlankodott!
S mikor vénségire malomban dolgozott:
jó atyja, a Szamár, akkor jutott eszébe.

Igy hát a sors bár mostoha,
de észretér egy ostoba,
nyugodtan mondhatod magadban:
hogyan haszna volt, - tagadhatatlan.

LES DEUX TAUREAUX ET UNE GRENOUILLE

*Deux Taureaux combattoient à qui posséderoit
Une Génisse avec l'empire.
Une Grenouille en soupiroit.
«Qu'avez-vous?» se mit à lui dire
Quelqu'un du peuple croassant.
«Et ne voyez-vous pas, dit-elle,
Que la fin de cette querelle
Sera l'exil de l'un; que l'autre, le chassant,
Le fera renoncer aux campagnes fleuries?
Il ne régnera plus sur l'herbe des prairies,
Viendra dans nos marais régner sur les roseaux;
Et nous foulant aux pieds jusques au fond des eaux,
Tantôt l'une, et puis l'autre, il faudra qu'on pâtisse
Du combat qu'a causé Madame la Génisse.»
Cette crainte étoit de bon sens.
L'un des Taureaux en leur demeure
S'alla cacher à leurs dépens:
Il en écrasoit vingt par heure.
Hélas! on voit que de tout temps
Les petits ont pâti des sottises des grands.*

A KÉT BIKA MEG A BÉKA

Vadúl küzd két bika; a tét: kié legyen
a szép üsző s ország hatalma.
Egy béka rí a gyepbe lenn.
«Mi baj,» - brekeg, hogy ríni hallja
egy kis gyanútlan békafi.
«Nem látja hát, - szól ez ijedten, -
a végén nem maradnak ketten,
az egyik futni fog, száműzetik s aki
győzött, nem engedi a dús vidékre többé!
Miféle táj lehet az így elüldözötté?
A nádas és mocsár! bár itt még fű se hajt, -
s közben minket tipor a vízfénékre majd,
mi pusztulunk, veszünk apástul és fiastul
e harcban, mely a szép Üsző asszony miatt dúl!»
Bölcs volt a szó, a félelem,
a vert bika vértől csorogva
megbú e békás, vad helyen
s óránként húszat zúz halottra.
Így van! s bár mindig más a kor,
bolond nagyok miatt kis ártatlan lakol.

LE RENARD AYANT LA QUEUE COUPÉE

*Un vieux Renard, mais des plus fins,
Grand croqueur de poulets, grand preneur de lapins,
Sentant son renard d'une lieue,
Fut enfin au piège attrapé.*

*Par grand hasard en étant échappé,
Non pas franc, car pour gage il y laissa sa queue;
S'étant, dis-je, sauvé sans queue, et tout honteux,
Pour avoir des pareils (comme il étoit habile),
Un jour que les Renards tenoient conseil entre eux:
«Que faisons-nous, dit-il, de ce poids inutile,
Et qui va balayant tous les sentiers fangeux?
Que nous sert cette queue? il faut qu'on se la coupe:
Si l'on me croit, chacun s'y résoudra.
- Votre avis est fort bon, dit quelqu'un de la troupe;
Mais tournez-vous, de grâce, et l'on vous répondra.»
A ces mots il se fit une telle huée,
Que le pauvre écourté ne put être entendu.
Prétendre ôter la queue eût été temps perdu:
La mode en fut continuée.*

A LEVÁGOTT FARKÚ RÓKA

Egy róka, vén s ügyes bakó,
nyúl- és tyúkpusztító, nagy csontropogtató,
búzlóbb, mint száz nagy róka-falka,
egy szép napon csapdába hullt.

Nagy kínosan kibujt, de bennszorult
s zálogban ottmaradt a csapda közt a farka;
mondom, szégyenkezőn s farkatlanul szaladt,
s hogy másnak sem legyen (ravasz, amit kitervel),
egyszer mikor gyűlést tart épp a rókahad:
«Mit kezdjünk, - így kiált, - e céltalan teherrel?
ösvényen sárt söpör, út mocska rátapad!
Minek nekünk e fark? le kéne vágni tőből!

Mondjuk ki mind, hogy farkat vágatunk!
- Nem rossz tanács, dehát - szól egy a rókakörből,
forduljon meg kicsit s meghallja válaszunk.»
És erre oly röhej fakadt, hogy szinte csattan,
szegény megkurtított hiába szónokolt.
Öncsonkításra már hajlandó egy se volt,
s a régi fark maradt divatban.

LE LOUP ET LA CICOGNE

*Les loups mangent gloutonnement.
Un Loup donc étant de frairie
Se pressa, dit-on, tellement
Qu'il en pensa perdre la vie:
Un os lui demeura bien avant au gosier.
De bonheur pour ce Loup, qui ne pouvoit crier,
Près de là passe une Cicogne.
Il lui fait signe; elle accourt.
Voilà l'opératrice aussitôt en besogne.
Elle retira l'os; puis, pour un si bon tour,
Elle demanda son salaire.
«Votre salaire? dit le Loup:
Vous riez, ma bonne commère!
Quoi? ce n'est pas encor beaucoup
D'avoir de mon gosier retiré votre cou?
Allez, vous êtes une ingrate:
Ne tombez jamais sous ma patte.»*

A FARKAS ÉS A GÓLYA

Falánk népség a farkasnép.
Tort ült egy farkas egyszer éppen
s mondják, oly gyorsan falt, akkép
habzsolt, hogy majd megfúlt az étken:
torkában fennakadt egy hosszú csontszilánk.
S mikor kiáltni sem tud már, csak szája ráng,
egy gólyát lát a kis patakban.
Jelt ad; a gólya fut felé.
Rögtön műtétre kész, sebészi csőre kattán.
A csont végül kijött s megérdemelte-é?
illő jutalmat kér a gólya.
«Jutalmat? szól az, ó nagy ég!
Komámasszony tán fel is rójja?
Tréfál? hát mondja, nem elég,
hogy csőröstül feje nincs még bendőmbé rég?
Hálátlan nőszemély! parancsom:
takarodjék! S rettegje mancsom!»

LE LION ET LE RAT
LA COLOMBE ET LA FOURMI

*Il faut, autant qu'on peut, obliger tout le monde:
On a souvent besoin d'un plus petit que soi.
De cette vérité deux fables feront foi,
Tant la chose en preuves abonde.*

*Entre les pattes d'un Lion
Un Rat sortit de terre assez à l'étourdie.
Le roi des animaux, en cette occasion,
Montra ce qu'il étoit, et lui donna la vie.
Ce bienfait ne fut pas perdu.
Quelqu'un auroit-il jamais cru
Qu'un lion d'un rat eût affaire?
Cependant il avint qu'au sortir des forêts
Ce Lion fut pris dans des rets,
Dont ses rugissements ne le purent défaire.
Sire Rat accourut, et fit tant par ses dents
Qu'une maille rongée emporta tout l'ouvrage.

Patience et longueur de temps
Font plus que force ni que rage.*

L'autre exemple est tire d'animaux plus petits.

*Le long d'un clair ruisseau buvoit une Colombe,
Quand sur l'eau se penchant une Fourmis y tombe,
Et dans cet océan l'on eût vu la Fourmis
S'efforcer, mais en vain, de regagner la rive.
La Colombe aussitôt usa de charité:
Un brin d'herbe dans l'eau par elle étant jeté,
Ce fut un promontoire où la Fourmis arrive.
Elle se sauve; et là-dessus
Passe un certain croquant qui marchait les pieds nus.
Ce croquant, par hasard, avoit une arbalète.
Dès qu'il voit l'oiseau de Vénus,
Il le croit en son pot, et déjà lui fait fête.
Tandis qu'à le tuer mon villageois s'apprête,
La Fourmis le pique au talon.
Le vilain retourne la tête:
La Colombe l'entend, part, et tire de long.
Le soupé du croquant avec elle s'envole:
Point de Pigeon pour une obole.*

AZ OROSZLÁN ÉS A PATKÁNY A GALAMB MEG A HANGYA

Bánj úgy mindenkivel, hogy hála kösse hozzád:
gyakran segít egy kis barát, ha senki más.
Két példám is van itt, ezek az állítás
igazságát megsokszorozzák.

Oroszlán mancsa közt lapúl
egy patkány, mert szeles, ügyetlen volt a kába.
De megmutatta, hogy milyen nagylelkű úr
s nem zúzta őt agyon az állatok királya.
És nem hiába volt e kegy.
Ki hitte volna azt, hogy egy
patkány oroszlánon segíthet?
De egyszer erdeje legszélső fáinál
hálóba hullt a nagy király,
rab lett s ezen dühös bögése nem segített.
Fut Patkány Úr, talán foggal segíthet ő:
a hálón rágni kezd s lefejtí az egészet.

Kitartás és kellő idő
dühnél s erőnél többet érhet.

A másik példa két kis állatról mesél.

Galamb jön inni egy hűvös patak vizére,
iszik s egy hangya hull a vízbe épp eléje.
A hangya úszni kezd, reméli partot ér,
de tenger az s vadúl sodorja már e csöppet.
Rögtön meglátja mily veszélyes a kaland
s fűszálat ejt elé az irgalmas galamb.
A hangya rákúszik s így végül is kiköthet.
És szárogatja már magát,
mikor jön egy suhanc, mezítlábas galád,
vállán nagy íj feszül, nyilazhat nyakra-főre.
S már látja Vénusz madarát,
hogy lábasában fő és csettint jóelőre.
S mikor épp megfeszül íján a pattanó húr:
sarkába csíp a hangya jól.
A gaz felszisszen. Hátrafordul.
S e közben a galamb elszáll az ég alól.
Elszáll az estebéd, parasztunk kedve lappad:
galambot már pénzért se kaphat.

LE PETIT POISSON ET LE PÊCHEUR

*Petit poisson deviendra grand,
Pourvu que Dieu lui prête vie;
Mais le lâcher en attendant,
Je tiens pour moi que c'est folie:
Car de le rattraper il n'est pas trop certain.*

*Un Carpeau, qui n'étoit encore que fretin,
Fut pris par un pêcheur au bord d'une rivière.
«Tout fait nombre, dit l'homme en voyant son butin;
Voilà commencement de chère et de festin:*

Mettons-le en notre gibecière.»

*Le pauvre Carpillon lui dit en sa manière:
«Que ferez-vous de moi? je ne saurois fournir
Au plus qu'une demi-bouchée.*

Laissez-moi carpe devenir:

Je serai par vous repêchée;

Quelque gros partisan m'achètera bien cher:

Au lieu qu'il vous en faut chercher

Peut-être encor cent de ma taille

Pour faire un plat: quel plat? croyez-moi, rien qui vaille.

- Rien qui vaille? Eh bien! soit, repartit le Pêcheur:

Poisson, mon bel ami, qui faites le prêcheur,

Vous irez dans la poêle; et vous avez beau dire,

Dès ce soir on vous fera frire.»

Un Tiens vaut, ce dit-on, mieux que deux Tu l'auras:

L'un est sûr, l'autre ne l'est pas.

A KIS HAL ÉS A HALÁSZ

A kis hal felnő, hízni kezd,
s nagy lesz, ha élni hagyja Isten,
de visszadobnod s várnod ezt,
csinos kis örültség szerintem,
hisz hogy megint kifogd, nem lesz tán alkalom.

Egy kisdéd ponty, ki még fikarcnyi sem vagyon,
halász zsákmánya lett s az nyúlt is már feléje:
«Több mint a semmi, - szólt, bár még kicsiny nagyon,
de majd asztal terül s ez itt kezdő vagyon, -
no itt a zsák, csusszanj beléje!»

S halnyelven, halkán szólt a rémült ponty, szegényke:
«Mit kezd velem ma még? kis húsom oly keszeg,
kevés vagyok a félfogára.

Ha visszadob, nagy ponty leszek,
kifog majd újra s nem hiába,
jó pénzt ad értem egy kövér polgári sarj;
de mily vesződség s mennyi baj, -
mint én, olyanból száz egy tálnyi -
és szép kis tál! ilyent nem érdemes halászni!»

«Nem érdemes? lehet! - felelte a halász, -
de pontyom, szép öcsém, hiába prédikálsz,
ma este sülni fogsz, akármennyit papolsz most,
vár rád a jól bezsírozott rost.»

A «lesz»-nél mindig több, bármily kevés a «van»,
ez biztos, az - bizonytalan.

LE LOUP ET LE CHIEN MAIGRE

*Autrefois Carpillon fretin
Eut beau prêcher, il eut beau dire,
On le mit dans la poêle à frire.
Je fis voir que lâcher ce qu'on a dans la main,
Sous espoir de grosse aventure,
Est imprudence toute pure.
Le Pêcheur eut raison; Carpillon n'eut pas tort:
Chacun dit ce qu'il peut pour défendre sa vie.
Maintenant il faut que j'appuie
Ce que j'avançai lors, de quelque trait encor.
Certain Loup, aussi sot que le Pêcheur fut sage,
Trouvant un Chien hors du village,
S'en alloit l'emporter. Le Chien représenta
Sa maigreur: «Jà ne plaise à votre Seigneurie
De me prendre en cet état-là;
Attendez: mon maître marie
Sa fille unique, et vous jugez
Qu'étant de noce, il faut, malgré moi, que j'engraisse.»
Le Loup le croit, le Loup le laisse.
Le Loup, quelques jours écoulés,
Revient voir si son Chien n'est point meilleur à prendre;
Mais le drôle étoit au logis.
Il dit au Loup par un treillis:
«Ami, je vais sortir; et, si tu veux attendre,
Le portier du logis et moi
Nous serons tout à l'heure à toi.»
Ce portier du logis étoit un chien énorme,
Expédiant les loups en forme.
Celui-ci s'en douta. «Serviteur au portier,»
Dit-il; et de courir. Il étoit fort agile;
Mais il n'étoit pas fort habile:
Ce Loup ne savoit pas encor bien son métier.*

A FARKAS ÉS A SOVÁNY KUTYA

A kisdéd pontyot hajdanán,
bár prédikált, papolt a gyöngé,
halásza mégis megsütötte.
Elmondtam akkor én: kevéske néha tán
a «van», de biztosabb a «lesz»-nél,
s bolond ki erre rá nem eszmél.
Halászuink ésszel élt; bölcs volt a ponty s derék:
hogy mentse életét, mindenki rúgkapálna.
S az akkori histórián ma
el-eltűnődve még, kicsit bővítenék.
Egy farkas, - oly bolond, amily eszes halász az, -
egy ebre lelt s bár húsa száraz,
ráront, hogy elvigye. «Csak csont és szőr vagyok», -
nyöszörg az eb, - «ez hús ilyen Kegyelmes Úrnak?
ha vár, majd szöröm felragyog
s kövér leszek, nagy csontok hullnak
élém, mert pompás lagzi lesz,
a gazdám egyetlen lányát ép férjhez adja.»
A vad hisz néki s futni hagyja.
S néhány nap múltán, hogy mi lesz,
jobb hús-e már az eb, - gondolja megtekinti;
a fickó benn a házban ül
s kiszól a sűrű rác s mögül:
«Megyek barátom, várj, megyek, sőt még a kinti
házörző is jön tán velem,
egy pillanat! megkérdezem.»
A házörző az oly hatalmas egy kuvasz volt,
hogy farkassal félvállról harcolt.
«A házörzőnek üdv, a névjegyem hagyom,» -
szól farkasunk s lohol. Mester módjára nyargalt;
de nem volt még elég tapasztalt:
e farkas kontár volt szakmájában nagyon.

LE SATYRE ET LE PASSANT

*Au fond d'un antre sauvage
Un Satyre et ses enfants
Alloient manger leur potage,
Et prendre l'écuelle aux dents.*

*On les eût vus sur la mousse,
Lui, sa femme, et maint petit:
Ils n'avoient tapis ni housse,
Mais tous fort bon appétit.*

*Pour se sauver de la pluie,
Entre un Passant morfondu.
Au brouet on le convie:
Il n'étoit pas attendu.*

*Son hôte n'eut pas la peine
De le semondre deux fois.
D'abord avec son haleine
Il se réchauffe les doigts.*

*Puis sur le mets qu'on lui donne,
Délicat, il souffle aussi.
Le Satyre s'en étonne:
«Notre hôte, à quoi bon ceci?»*

*- L'un refroidit mon potage;
L'autre réchauffe ma main.
- Vous pouvez, dit le Sauvage,
Reprendre votre chemin.*

*Ne plaise aux Dieux que je couche
Avec vous sous même toit!
Arrière ceux dont la bouche
Souffle le chaud et le froid!*

A SZATÍR ÉS A VÁNDOR

Vad barlangja mély ölében
egy szatír s kölyökhada
levest hörpöl együtt épen,
száll a hörpölés zaja.

Lágy mohán kuporg halomban
két szülő s a sok gyerek,
szőnyeg nincs, de jó gyomor van,
és az étvágyuk remek.

Vándor tér be szétziláltan,
kinn a zápor rászakadt.
Nem várták, de lám a tálban
egy kis leves még akad.

Kínálták s kínálják újra,
ne vesse meg, bár szerény.
Gémberedett ujját fujja,
melegszik a jövevény.

Majd levest kap a nagy tálbul,
s fujja azt is finoman.
A szatír meg ámul-bámul:
«Mire jó ez, mondd Uram?»

«Attól ujjam melegebb lett,
ettől hűsebb a leves.»
S szól a vad: «Egyéb se kellett,
kotródj, más tanyát keress!

Hordd el irhád, meg se fordulj,
nem kaphat itt fedelet
olyan, aki egy szájból fuj
hideget és meleget!»

JEGYZETEK

Jean de La Fontaine Château-Thierry-ben született 1621-ben és 1695-ben halt meg Párisban. A *Fables* első része (I-VI. könyvek) 1668-ban, a második (VII.-XI.) 1678-79-ben, az utolsó rész (XII). 1694-ben jelent meg. Első magyar fordítója, jobbanmondva magyarítója *Péczei József*, meséi közül mintegy tizenöt La Fontaine-ből való (*Haszonnal mulattató Mesék melyeket rész-szerint Ésopusból vett, rész-szerint maga tsinált, 's az olvasásban gyönyörködő iffiaknak kedvéért könnyen érthető versekbe foglalt Péczei József R. Komáromi ref. prédikátor.* Győrben. Streibig Jó'sef betűivel. 1788.) - A La Fontaine Társaság *Vikár Béla*, *Kozma Andor* és *Zempléni Árpád* fordításában adta ki *La Fontaine összes meséit* (Dante, Bp. 1926.) Meséiből hét *Kosztolányi Dezső* fordításában is megjelent. (Modern költők I. Révai, Bp. 1921.). - E kiadás a francia szöveget az *Henry Regnier* gondozásában megjelent La Fontaine-kiadásból közli (Les Grands Écrivains de la France, *J. de La Fontaine*, Paris, Hachette, MDCCCLXXXIII.), a fordítás is ennek alapján készült. A francia szövegre és La Fontaine forrásaira vonatkozó jegyzetek is e kiadásból valók.

A pásztor és az oroszlán. A Hatodik Könyv 1. meséje. Forrása: Aesopus (131. mese). L. még: Hegemon (21. mese). Babrius (23. mese).

A 13. sorban említett görög La Fontaine jegyzete szerint *Gabrias*. Valójában *Babrius*, Ázsiában, valószínűleg a Kr. u. II. században élt latin származású görög meseíró. Eredetiben csak 1843 óta ismerjük.

Az oroszlán és a vadász. A Hatodik Könyv 2. meséje. Forrása: Aesopus (175. mese). Babrius (92. mese).

A kakas és a róka. A Második Könyv 15. meséje. Forrása: Aesopus (36. mese). L. még: Marie de France (52. mese).

A városi és a mezsei patkány. Az Első Könyv 9. meséje. Forrása: Aesopus (301. mese). L. még: Horatius (Szatirák, II. 6.). Marie de France (9. mese).

A nyúl füle. Az Ötödik Könyv 4. meséje. Forrása: Faërnus (97. mese).

A szöveg utolsó sorában említett «Petites-maisons»-hoz a francia szövegkiadások jegyzetben megemlítik, hogy: *hôpital de fous*, - bolondokháza. De magyarul *sóhivatalba* küldjük hiába-való panaszával az embert.

A szarvas és a szőlő. Az Ötödik Könyv 15. meséje. Forrása: Aesopus (65. mese). L. még: Faërnus (70. mese).

A nyílsebzette madár. A Második Könyv 6. meséje. Forrása: Aesopus (133. mese).

A francia szöveg 6. sorában lévő *machines* jelentése persze fogás, fufang, vagy eszköz, de a fordító hívebbnek érezte, ha itt a szóadta modern értelmet használja inkább. Az utolsóelőtti sorban *Iapetus*, a mitológiában a titánok egyike, Uranos és Gaia fia, Prometheus, Epimetheus és Menoitios atyja. *Audax Japeti genus*, mondja Horatius (Ódák, I. 3.) Prometheusról. Itt az egész emberi fajt jelenti.

A vajúdó hegység. Az Ötödik Könyv 10. meséje. Forrása: Phaedrus (IV. 22. mese) L. még: Horatius (Ars poetica, 136-139. sor).

A kígyó és a ráspoly. Az Ötödik Könyv 16. meséje. Forrása: Aesopus (81. és 184. mese). Phaedrus (IV. 8. mese).

A pávatollakkal ékeskedő szajkó. A Negyedik Könyv 9. meséje. Forrása: Aesopus (101. és 188. mese). Phaedrus (I. 3. mese). Marie de France (58. mese).

A felfuvalkodott béka. Az Első Könyv 3. meséje. Forrása: Phaedrus (I. 24. mese). Horatius (Szatirák, II. 3.).

A magyar vers utolsó négy sorának rímképlete azonos a franciával, de a hím-rímek és a nő-rímek felcserélődtek. E jelentéktelen változtatás oka az adódó és nagyon La Fontaine-i *herceg-henceg* rímpár s az utolsóelőtti sorban a *kis* és *nagy* szavakban rejlő ugyancsak La Fontaine-i játék lehetősége.

A származásával kérkedő öszvér. A Hatodik Könyv 7. meséje. Forrása: Aesopus (140. mese). Babrius (62. mese).

A két bika meg a béka. A Második Könyv 4. meséje. Forrása: Phaedrus (I. 30. mese).

A francia szöveg ötödik sorában előforduló *croasser* ige *coasser*-nak (brekeg) értendő. *Croasser*: károg. *Richelet* 1694-ben már megkülönbözteti egymástól a két igét.

A levágott farkú róka. Az Ötödik Könyv 5. meséje. Forrása: Aesopus (7. mese). Faërnus (61. mese). Corrozet (72. mese).

A farkas és a gólya. A Harmadik Könyv 9. meséje. Forrása: Aesopus (144. mese). Phaedrus (I. 8. mese). Marie de France (7. mese).

Az oroszlán és a patkány. A Második Könyv 11. meséje. Forrása: Aesopus (217. mese). Marie de France (17. mese). Marot (Épître à son amy Lyon Jamet).

A galamb meg a hangya. A Második Könyv 12. meséje. Forrása: Aesopus (41. mese).

A kis hal és a halász. Az Ötödik Könyv 3. meséje. Forrása: Aesopus (124. mese). Babrius (6. mese).

A francia szöveg tizenhatodik sorában előforduló *partisan* értelmezése *Furetière*, La Fontaine barátja szerint: «Un financier, un homme qui fait des traités, des partis avec le Roi, qui prend ses revenus à ferme, le recouvrement des impôts.» (Dictionnaire universel, 1683.)

A Farkas és a sovány kutya. A Kilencedik Könyv 10. meséje. Forrása: Aesopus (35. mese). Faërnus (28. mese).

A francia szöveg tizennegyedik sorában előforduló *jà*: vieux mot populaire (jam), qui renforce le verbe, dans le sens de *certes*.

A szatír és a vándor. Az Ötödik Könyv 7. meséje. Forrása: Aesopus (126. mese). Faërnus (58. mese). Haudent (I. 22. mese).

A francia szöveg negyedik versszakának 2. sorában a *semondre*: inviter (*submonere*).

*

Kétnyelvű kiadásnál, mikor az olvasó egymás mellett látja az eredeti és a fordított szöveget, talán nem fölösleges újra megemlíteni azt a nagyon is közismert alapelvet, hogy az igazi műfordítói hűség ismérve nem a szavakhoz való ragaszkodás. Nagyon elvétele ugyan, de találhat itt-ott «betoldásokat» az olvasó. Gondoljon arra, hogy La Fontaine meséinek egyik jellemző tulajdonsága az, hogy csupa cselekmény, mozgás a vers, formáját is ez szabja meg s nem tűri a *cheville*-t, a henye szót, a sortöltelék sehol. La Fontaine-hez hívebb a fordító, ha a magyar sort úgy bővíti szükség esetén, hogy a cselekményből természetesen folyó újabb motívumot illeszt be, a helyett, hogy szót szaporítana. Ilyenek, hogy a «legsúlyosabbakról» essék szó, pl. A Nyúl fülé-ben:

«Ég áldja hát tücsök szomszéd, én költözöm,
a végén még szarvvá lesz két fülem, - s *köszön*,
s ha kisebb volna mint a struccé, - *gyöngye lélek*,
én félnék akkor is!» -

vagy A farkas és a sovány kutya címűben:

«A házőrzőnek üdv, *a névjegyem hagyom*», -
szól farkasunk s lohol.

Ezekért a műfordító vállalja a művészi felelősséget. Úgy érzi, hogy ezekben is hű La Fontaine szelleméhez.